

ОПШТИНА ИСТОЧНИ СТАРИ ГРАД

ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА 2017-2021

ОПШТИНСКА УПРАВА У САРАДЊИ СА ОМЛАДИНСКИМ КОМУНИКАТИВНИМ
ЦЕНТРОМ
2016.

САДРЖАЈ

I УВОД	2
II ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА-ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ	2
III ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА И РУРАЛНА ПОДРУЧЈА	3
IV ПРАВНИ ОКВИР	4
V ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ МЕЂУНАРОДНИХ ИНСТРУМЕНАТА (ДОКУМЕНТИ И ИНИЦИЈАТИВЕ)	5
VI АНАЛИЗА СТАЊА - ОПШТИНА ИСТОЧНИ СТАРИ ГРАД	6
1. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗАПОСЛЕНОСТ	7
2. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: АКТИВНО УЧРШЋЕ МЛАДИХ	13
3. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗДРАВИ ЖИВОТНИ СТИЛОВИ МЛАДИХ	17
4. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ТАЛЕНАТ	20
5. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ	22
VII СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	26
1. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗАПОСЛЕНОСТ	26
2. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: АКТИВНО УЧРШЋЕ МЛАДИХ	27
3. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗДРАВИ ЖИВОТНИ СТИЛОВИ МЛАДИХ	28
4. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ТАЛЕНАТ	30
5. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ	31
VIII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	32

Ријечи и појмови кориштени у овом документу који имају родно значење односе се једнако на мушки и женски род без обзира у којем су роду наведени.

I УВОД

Општина Источни Стари Град до сада није имала документе из домена омладинске политике што важи и за већину локалних заједница у Републици Српској. Општина је 2015. године изразила заинтересованост за учешће у пројекту *Јачање структура за оснаживање и партиципацију младих у БиХ* који реализују Омладински комуникативни центар Бања Лука и Омладински савјет Републике Српске у сарадњи са Министарством породице, омладине и спорта у Влади Републике Српске, а који суфинансира Европска унија кроз програм *Европски инструмент за демократију и људска права*. У оквиру овог пројекта је и израђен документ “Омладинска политика Општине Источни Стари Град за период од 2017. до 2021. године”.

Овај документ одликује снажна стратешка компонента са циљем побољшања стања у више области које су круцијалне за статус младих људи (Законом о омладинском организовању одређено је да омладину чине лица узраста 15-30 година). Документ је настао као продукт генералне анализе стања и разговора са младим људима који живе на подручју општине Источни Стари Град. На почетку документа истакнут је значај омладинске политике са кратким прегледом релевантних домаћих и међународноправних аката. Потом су истакнуте карактеристике и пресјек стања за сваку од пет тематских области овог документа (запошљивост, активно учешће, здрави стилови живота, таленат, слободно вријеме) са посебним освртом на специфичности општине Источни Стари Град. На крају документа су дефинисани стратешки и оперативни циљеви за све тематске области.

II ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА-ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ

Европски омладински форум у својој резолуцији о омладинској политици (1998), дефинише европску омладинску политику као међусекторску, интегрисану политику усмјерену ка младима, са младима и која полази од потреба младих људи. Њен циљ јесте да побољша и унаприједи животне услове и учешће младих људи, укључујући читав низ социјалних, културних и политичких питања која утичу на њих и остале друштвене групе.

Експерти Уједињених нација, при Међународном савјету националних омладинских политика омладинску политику дефинишу као ону која је предложена од стране Владе у сарадњи са омладинским организацијама и која је усвојена од стране Парламента, Министарског савјета или шефа државе, и која јасно одређује положај и улогу младих у друштву али и одговорност друштва и јавних институција према младима.

Значај питања омладинских политика препознат је и у Савјету Европе па су се у том смислу министри из 49 земаља чланица Савјета Европе на састанку у Кијеву, одржаном од 10. до 11. октобра 2008. године, обавезали да активно промовишу развој омладинских политика које за циљ имају успјешну интеграцију младих у друштво. У том смислу фокус њиховог ангажовања биће у обезбјеђивању приступа младих квалитетном образовању и обуци, пристојним радним и животним условима, као и развоју услова који ће им омогућити активан допринос развоју друштва.

Циљ омладинске политике Савјета Европе је да обезбиједи младим људима једнаке могућности за развој знања, вјештина и компетенција за њихово активно учешће у свим аспектима друштва.

Омладинском политиком утврђују се основни циљеви, правци развоја и задаци у омладинском сектору. Омладинска политика не представља само општа начела рјешавања проблема младих, него се развија у посебне програме и мјере које треба да обезбиједи боље услове за живот, креативно испољавање и учествовање младих у ширем друштвеном окружењу, чиме се унапређује позиција и статус омладине, али и младих од 13 до 18 година (адолесценти).

Да би се остварили циљеви омладинске политике неопходно је да, осим кровног документа на републичком нивоу, постоје и односни документи на локалном нивоу који ће настојања омладинске политике на републичком нивоу прилагодити приликама локалних заједница, узимајући у обзир специфичности сваке од њих.

Комбиновањем елемената више дефиниција, омладинску политику можемо дефинисати на сљедећи начин:

Политика према младима представља скуп начела, вриједности, циљева и акција усмјерених ка побољшању квалитета живота младих те одражава проактиван приступ државе и/или локалних власти према овој друштвеној групи. Основна улога политике према младима јесте друштвена интеграција младих у преузимању друштвених улога, уз истовремено стварање слободе преференција, избора креативних приступа и оснаживања активне улоге младих.

Из претходно наведеног је јасно да је основна сврха политике према младима, посебно на локалном нивоу, идентификовање кључних потреба младих како би се јасно маркирале препреке које стоје на путу оставаривања тих потреба и како би у складу са тим били креирани реални инструменти који би те препреке у потпуности или дјелимично уклонили.

III ОМЛАДИНСКА ПОЛИТИКА И РУРАЛНА ПОДРУЧЈА

Омладинска политика (као и све друге јавне политике) у руралним подручјима захтијева посебну сензитивност виших нивоа власти. Ово посебно важи у условима све већег гравитирања становништва ка већим центрима. Наведено није посебност која се искључиво среће у мање развијеним државама. Овај проблем је испостављен као горући и у много развијенијим друштвима. Домаћи и страни стручњаци указују да је неопходно да руралне средине добију посебан третман и то кроз различите облике прилагођавања јавних политика узимајући у обзир све специфичности руралних средина.

Тако се у различитим документима предлажу мјере попут:

1. посебних програма запошљавања младих људи у руралним срединама;
2. помоћи виших нивоа власти у изградњи свих облика инфраструктуре;
3. финансијске и стручне подршке при спровођењу различитих програма-посебно у области пољопривреде.

У складу са концептом теорије потреба, истински квалитетној омладинској политици у руралним подручјима морају претходити задовољени услови и подршка у другим областима, што често није случај.

Недостајући механизми подршке резултирају у све већем егзодусу младих из руралних средина. Да је ово питање алармантно и да захтијева хитно рјешавање уочиле су и кровне институције Европске уније. Бројни аутори упућују на поражавајући тренд игнорисања „руралне димензије” при креирању омладинских политика.

Тако се у литератури често наилази на став да су млади људи у руралним подручјима будућност пољопривреде, али да им недостају адекватна подршка и смјернице како би на одговарајући начин помогли развоју својих заједница што ову групу младих људи ставља у зачарани круг неразвијености и сиромаштва. Препознавање потреба младих људи у овим срединама и рјешавање проблема који стоје на путу њиховог остваривања је неопходан услов за раст руралних локалних заједница али и државе у цјелини.

IV ПРАВНИ ОКВИР

Уставни основ за доношење Омладинске политике садржан је у Амандману XXXII, члан 68. тачка 12. Устава Републике Српске, према којој Република уређује и води бригу о дјечи и омладини, и тачка 18. Устава Републике Српске, према којој Република Српска уређује и обезбјеђује друге односе од интереса за Републику у складу са Уставом.

На основу члана 11. Закона о омладинском организовању (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 98/04, 119/08 и 1/12), брига о омладини је од општег интереса за Републику Српску. Општи интерес се остварује уређивањем и стварањем услова за омладинско организовање и бригу о омладини, то јест доношењем и реализацијом утврђеног документа омладинске политике на нивоу Републике и јединица локалне самоуправе.

На основу чл. 13. и 14. Закона о омладинском организовању, омладинска политика се доноси на нивоу Републике Српске и јединица локалне самоуправе (ЈЛС) на период од пет година, а на основу усвојене омладинске политике, Република Српска и јединице локалне самоуправе (ЈЛС) доносе акциони план спровођења омладинске политике за годину дана. Омладинску политику доноси Народна скупштина Републике Српске, а акциони план спровођења омладинске политике доноси Влада Републике Српске, на приједлог Министарства породице, омладине и спорта.

Акциони план спровођења омладинске политике доноси се у року од 30 дана од дана усвајања буџета за годину, за коју се акциони план доноси. Приједлог омладинске политике и акционог плана спровођења омладинске политике припрема Министарство у сарадњи са Савјетом за младе Републике Српске.

V

ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ МЕЂУНАРОДНИХ ИНСТРУМЕНАТА (ДОКУМЕНТИ И ИНИЦИЈАТИВЕ)

1. Бијела књига: Нови подстицаји младима у Европи (2001) – стратешки документ којим је успостављен кохерентан оквир омладинске политике у ЕУ у четири приоритетна подручја: учешће, информисаност, волонтеризам и разумијевање младих;
2. Европски пакт за младе (2005) – један од инструмената за остваривање циљева ревидиране Лисабонске стратегије који садржи низ мјера које би се требале користити за рјешавање три аспекта: запошљавање, интеграција и друштвено напредовање младих; образовање, оспособљавање и мобилност младих; усклађеност породичног и пословног живота младих;
3. “Млади на дјелу” за период од 2007. – 2013. године. Наведени програм је израз настојања Европске уније која иду у смјеру подржавања активности неформалног учења за младе и пружа финансијску подршку пројектима за младе у оквиру пет оперативних Акција:
 - Акција 1 – Млади за Европу која подржава активности размјене младих, иницијативе младих и демократске пројекте младих;
 - Акција 2 – Европска волонтерска служба која настоји подржати индивидуално и групно волонтирање младих како у ЕУ, тако и изван Уније;
 - Акција 3 – Млади и свијет која подржава пројекте сарадње са земљама ЕУ али и осталим земљама свијета;
 - Акција 4 – Системи подршке младима - пружа подршку дјеловању невладиним организацијама које су активне у рјешавању питања младих на европском нивоу, уз фокусираност на циљеве од општег европског интереса. Такође се овом акцијом подржавају активности Европског форума младих као и пројекти оспособљавања (обуке) и умрежавања особа активних у раду са младима и организацијама младих;
 - Акција 5 – Подршка европској сарадњи у пољу младих која укључује подржавање сарадње, семинара и адекватно структурираног дијалога између младих особа, особа активних у раду са младима, те оних који су одговорни за политику према младима.
4. ЕУ стратегија за младе: Улагање и оснаживање (2009) - стратешки документ који има за циљ да обезбиједи потпуно учешће младих људи у друштву континуираним повећавањем нивоа учешћа младих у цивилном животу локалних заједница и у непосредној или представничкој демократији, пружањем подршке организацијама као и разним облицима “учења о учешћу у доношењу одлука”, подстицањем учешћа младих који нису укључени у организације пружањем квалитетних сервиса за информисање младих. Идентификовано је осам неуралигичних тачака у којима је неопходно дјеловање: а) образовање и оспособљавање; б) запошљавање и предузетништво; в) здравство и благостање; г) партиципација; д) волонтерске активности; ђ) социјална инклузија; е) креативност и култура; ж) млади и свијет.
5. Стратегија Европа 2020- Стратегија за паметан, одржив и инклузиван раст- прилично амбициозан документ којим се посебан приоритет даје младима и у потпуности је усаглашен са претходно наведеним документом.
6. Европска повеља о учешћу младих у локалном и регионалном животу (1992. година, ревизија 2003. година) - документ који садржи препоруке младим људима, омладинским радницима, организацијама и локалним властима за промовисање и подстицање локалног учешћа младих људи широм Европе. Овим документом промовишу се инструменти за

учешће младих, и то: обука младих за учешће, информисање, промовисање учешћа младих путем информационих и комуникационих технологија, промовисање учешћа младих у медијима, подстицање младих да се баве волонтерским радом и да посвећују своје вријеме активностима за развој заједнице, пружање подршке пројектима и иницијативама младих, промовисање омладинских организација, учешће младих људи у невладиним организацијама и политичким партијама.

7. Резолуција Савјета ЕУ о обновљеном оквиру европске сарадње на пољу младих 2010 – 2018 - документ који садржи посебне циљеве и иницијативе за образовање и оспособљавање младих, запошљавање и предузетништво младих и умрежавање младих на глобалном нивоу.
8. Свјетски програм акција за младе (1995, ревидиран 2007.) – документ који пружа смјернице за националне акције и међународну подршку унапређењу положаја младих у 15 приоритетних подручја: а) образовање; б) запосленост; в) глад и сиромаштво; г) здравље; д) природна (животна) средина; ђ) употреба дрога; е) малолетничка деликвенција; ж) слободно вријеме; з) дјевојчице и младе жене; и) укљученост младих у процес одлучивања; ј) глобализација; к) информационо-комуникационе технологије; л) ХИВ/АИДС; љ) оружани сукоби; м) међугенерациски конфликти.

У складу са својим надлежностима, Програм УН-а за младе пружа информације о положају младих на глобалном нивоу владама, младима, представницима цивилног друштва и другим интересним групама путем објављивања Свјетског извјештаја о младима.

Од осталих међународноправних инструмената који се на одговарајући начин дотичу питања младих, иако се не односе ексклузивно на ту скупину, можемо истаћи сљедеће: Општа декларација о правима човјека; Конвенција о правима дјетета; Конвенција о правима особа са инвалидитетом; Миленијумски циљеви развоја до 2015. године-опсежан и прилично амбициозан документ донесен под окриљем Уједињених нација.

VI АНАЛИЗА СТАЊА-ОПШТИНА ИСТОЧНИ СТАРИ ГРАД

Општина Источни Стари Град је општина доминантно руралног карактера. Састоји се из четири мјесне заједнице: Хреша, Булози, Вучја Лука и Требевић. Према резултатима пописа из 2013. године, пописано је 1116 лица, односно 438 домаћинстава и 739 станова.¹ У бирачки списак, према подацима ЦИК БиХ, уписана су 1124 лица. Негативне околности које оптерећују државу у цјелини и коче њен развој имају изазвано оптерећујуће реперкусије на мање и неразвијене општине. Проблеми који су заједнички за већи дио земље се у оваквим срединама мултипликују и тиме још више отежавају проналажење адекватних рјешења.

У дијелу документа који слиједи представљене су карактеристике и пресјек стања свих пет тематских области.

¹ Број пописаних лица треба узети са резервом јер постоје индиције да је стварни број становника већи.

1. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗАПОСЛЕНОСТ

Имајући у виду да су млади најзначајнији дио сваке популације, покретачи привредног, друштвеног, економског, демографског и сваког другог развоја као и да је ова група највриједнији ресурс сваке заједнице, чињеница да млади људи све теже долазе до запослења је прилично обесхрабрујућа. Стопа незапослености младих у БиХ је **60%**.

Како је стопа запослености уопште, а посебно стопа запослености младих, један од главних индикатора ефикасности привреде јасно је да су мање и неразвијене локалне заједнице, којима припада и општина Источни Стари Град, у озбиљном проблему што може (а већ и има) изразито негативне импликације у свим сферама.

Званични подаци о (не)запослености често нису прецизни и не одражавају стварно стање услед различитих разлога.

Према подацима Бироа за запошљавање Републике Српске, евидентирано је укупно **247** незапослених лица (подаци Биора за запошљавање Пале на дан 24.05.2016.године). Према подацима Пореске управе Републике Српске број запослених на подручју општине Источни Стари Град износи **243** према општини запослења, односно **177** према општини пребивалишта.²

Ипак, доступни подаци у овој области представљени су у сљедећим табелама:

Табела 1. Квалификациона структура незапослених узраста 15-35 година старости (подаци Биора за запошљавање Пале на дан 24.05.2016.године)

Квалификациона структура	УКУПНО (мушкарци и жене)
1 Неквалификовани радници	3
2 ПК-НСС радници	0
3 Квалификовани радници	9
4 Техничари ССС	22
5 ВКВ специјалисти	1
6-1 Виша стручна спрема	0

² Новији подаци: према подацима Бироа за запошљавање Републике Српске, евидентирано је укупно **227** незапослених лица (подаци Биора за запошљавање Пале на дан 13.03.2017. године). Према подацима Пореске управе Републике Српске број запослених на подручју општине Источни Стари Град износи **251** према општини запослења (односно према више основа осигурања према подацима Пореске управе: **278**), односно **195** према општини пребивалишта (односно према више основа осигурања према подацима Пореске управе: **205**)

7-1 ВСС 180 ЕЦТС	1
7-2 ВСС 240 ЕЦТС,4г,5г,6г	13
7-3 Мастер 300 ЕЦТС	0
7-4 Магистар стари програм	0
8 Доктори наука	0
УКУПНО	49

Из претходне табеле је јасно да се на евиденцији незапослених лица старости од 15- 35 година највише налазе лица са профилом ССС-техничари. Увидом у стање на подручју других општина наилазимо на сличну ситуацију.

Табела 2. Старосна структура незапослених узраста 15-30 година старости (подаци Биора за запошљавање Пале на дан 24.05.2016.године)

Старосна структура	УКУПНО	Жене
Од 15 - 18 година	0	0
Од 18 - 20 година	1	0
Од 20 - 24 година	13	4
Од 24 - 27 година	11	7
Од 27 - 30 година	16	12
УКУПНО	41	23

Табела 3. Дужина чекања на Бироу незапослених узраста 15-35 година старости (подаци Биора за запошљавање Пале на дан 24.05.2016.године)

Распон чекања	УКУПНО (мушкарци и жене)
0 - 6 мјесеци	9
6 - 9 мјесеци	3
9-12мјесеци	5
12-18 мјесеци	4
18-24 мјесеци	4
2-3 год	6
3-5 год	9
5-7 год	6

7-9 год	2
преко 9 год	1
УКУПНО	49

Табела 4. Преглед броја незапослених по врсти занимања за незапослене узраста 15-35 година (подаци Бироа за запошљавање Пале на дан 24.05.2016.године)

Занимање	УКУПНО
Радници без занимања	3
Машински механичар	1
Аутомеханичар	2
Фризер за мушкарце и жене	1
Продавач	3
Кухар	1
Конобар	2
Машински техничар	1
Грађевински техничар за в	3
Грађевински техничар	1
Техничар за друмски саобраћај	1
Трговачки пословођа	1
Угоститељско кулинарски техничар	3
Туристички техничар	6
Кухарски технолог	3
Комерцијални техничар	1
Медицинска сестра	1
Матурант гимназије	1
Дипломирани економист	4
Професор енглеског језика	1
Професор разредне наставе	2
Дипломирани психолог	1
Дипломирани компаративист	2
Дипломирани журналиста	1
Дипломирани црквени музичар	1
Дипломирани криминалист	1
Стручњаци сигурности (безбједности)	1

Табела 5. Укупни приходи и расходи-област Предузећа и задруге (подаци АПИФ-а по обрачуну на дан 31.12.2014.године)

Сектор	Укупни приходи	Укупни расходи
Пољопривреда, шумарство и риболов	3.799,549	3.753,901
Вађење руда и камена	5.765,815	5.723,819
Прерађивачка индустрија	3.340,437	3.359,979
Снабдијевање водом, канализација и управљање отпадом	260,445	269,714
Грађевинарство	442,852	384,745
Трговина на велико и трговина на мало	558,098	557,352
Саобраћај и складиштење	1.950,144	1.940,885
Дјелатности здравствене заштите и социјалног рада	149,483	164,160
УКУПНО:	16.266,823	16.154,555

Према подацима истраживања презентованих у документима попут *Млади требају омладинску политику проблем (не)запослености* позициониран је као проблем број један уз истицање да је: *Незапосленост узрок социјалних аномалија, препрека формирању породице и репродукцији, те основни разлог за напуштање земље. Из простог разлога јер оставља утицај на све остале области положаја младих, незапосленост ставља пред доносиоце одлука један од највећих политичких изазова.*

Због већег броја изразито различитих узрока, млади се тренутно у нашој држави налазе у сложеној ситуацији када је у питању њихова запосленост, односно њихов капацитет за запошљавање.

Опсежном анализом са републичког нивоа установљени су сљедећи проблеми:

1. **Неусклађеност образовног система са потребама тржишта рада** – Као основне узроке неусклађености образовног система са потребама тржишта рада можемо навести: сам квалитет знања и вјештина које ученици/студенти стичу кроз образовање, неадекватност уписне политике, слабо развијен систем професионалне и каријерне оријентације и савјетовања, те недовољан обим и квалитет праксе и практичног рада кроз који ученици и студенти треба да провјере теоријска знања која су добили кроз школовање.

2. **Нестимулативно пословно и предузетничко окружење** – Иако је у овој области постигнут значајан напредак у посљедњих неколико година, као основни разлози за постојање овог проблема могу се навести: недовољно развијена инфраструктура за развој предузетништва младих, недовољна подршка запошљавању младих, неразвијен предузетнички дух код младих, недостатак информација, те лош имиџ предузетника.
3. **Неразвијена култура рада код младих** – Поред “негативне селекције”, истраживања показују да млади у Републици Српској имају слабо развијене радне навике и неразвијен однос према било какавом раду, у смислу свог стручног или професионалног усавршавања и напредовања. Такође, због изражене апатије и незаинтересованости, млади имају ограничене информације о раду и великом броју занимања и дјелатности, а што се огледа у хроничном недостатку појединих занимања на тржишту рада Републике Српске.
4. **Ограничена образовна, професионална и просторна покретљивост младих** – Млади у Републици Српској имају ограничену образовну, професионалну и просторну покретљивост у циљу повећања запошљивости. Када посматрамо образовну покретљивост младих, релативно мали број њих у току свог школовања промијени средњу или високу школу коју је уписао, те се релативно често дешавају ситуације да, иако у одређеном моменту схвате да су направили грешку приликом уписивања средње школе или факултета, настављају школовање на изабраној школи или факултету због ограничених могућности несметаног преласка у другу школу или факултет. Случајеви промјене школе или факултета су спорадични, а сам процес је дуготрајан, компликован и скуп и у великом броју случајева једна од посљедица промјене школе или факултета у току школовања је губљење најмање једне академске године.

Сви проблеми који су претходно сублимирани у четири категорије, добрим дијелом важе и за Источни Стари Град. Међутим, може се приговорити проблемима означеним под категорију **неразвијена култура рада код младих**. Неразвијена култура рада код младих није нека ефемерна појава. Наведени проблем има дубљу позадину и оно што је потребно нагласити је да су данашње генерације младих најмање криве за такав исход. У сљедећим редовима ће се покушати укратко изнијети разлози који су довели до оваквог стања.

Када говоримо о запошљивости младих, прије свега, потребно је додатно појаснити сам термин “запошљивост” и његову повезаност са терминима “запошљавање”, “незапосленост” и економска “активност радне снаге”. Према дефиницији Одбора за људске ресурсе, тренинг и развој Међународне организације рада, запошљивост у најширем смислу можемо дефинисати као способност појединца да обезбиједи и задржи посао, да напредује на послу и да се носи са промјенама током свог радног вијека.

На овом мјесту упутно је анализирати главне елементе претходне дефиниције. Да ли данас млади човјек у нашој држави има шансе да “самостално” обезбиједи и задржи посао? Анализом одговора на питање **Које су главне препреке при проналажењу и задржавању посла**, млади су истакли да је осим стечених знања неопходно да се “посложе” и бројни други фактори. Различите анкете и истраживања показују да су шансе да млада особа сама себи пронађе посао изузетно мале, а у појединим доменима су на нивоу статистичке грешке. Опште је познато да су за проналажење адекватног радног мјеста потребни и одређени “катализатори” различите природе.

Чињеница да већина младих људи (изузев стручњака за информационе технологије и дипломаца одређених техничких струка) жели да пронађе радно мјесто у јавном сектору добро илуструје озбиљност ситуације у којој се налази држава у цјелини.

Претходно наведено важи за готово сваки дио наше државе, али то и не треба да чуди много. Разлог оваквог стања, осим у изразито неповољном привредном амбијенту, лежи и у негодговарајућој политичкој култури. Друштвено наслеђе из претходне државе је остало дубоко укоријењено и потребно је барем педесет година да се оно промијени и превазиђе. Док се чека да прође тих педесет година потребно је покушати нешто друго.

Питање (не)запослености је системски проблем и саме локалне заједнице, посебно оне са синдромом *депривираних надлежности*, не могу много учинити. Овај проблем на локалном нивоу се ни у једном сценарију не може посматрати одвојено од опште климе у држави. Када се на то додају турбулентни односи кључних политичких актера, остаје изузетно мало простора за било какво проактивно дјеловање.

На подручју општине **Источни Стари Град** развојне могућности могу се идентификовати у неколико сектора:

- дрвна индустрија
- минералне сировине
- пољопривреда (са посебним акцентом на сточарство)
- туризам

Општина Источни Стари Град је у посљедњих неколико година учинила доста у домену туризма. Ово се посебно односи на Требевић гдје су изграђени различити објекти са разноликим садржајима, а све са циљем креирања квалитетне туристичке понуде. Општина и даље планира развијање у овом домену. Веза између претходно наведеног и омладинске политике се огледа у чињеници да би даљи развој у овом сектору могао обезбиједити радна мјеста за младе људе. Додатно, евентуални прилив у општински буџет (до чега би довео жељени развој у туризму) могао би се искористити за различите намјене из домена омладинске политике.

Пољопривреда је тема која се често помиње као могући замајац развоја овог подручја. Општина већ има солидну сарадњу са италијанском организацијом *Insieme per Sarajevo* која се огледа у давању нискокамтних кредита који служе као подршка пољопривреди.

Међутим, млади сматрају да потенцијал у овом сектору није ни изблиза искористен а да би се то десило неопходно је диверсификовати сарадњу са различитим домаћим и страним партнерима, како пољопривредни производи не би већински остали у рубрици “за личну употребу”.

Како би се наведене жеље оствариле, млади са подручја општине Источни Стари Град сматрају неопходним да се обезбиједи адекватне едукације младих људи. Осим едукација потребна је и већа материјална подршка. Општински буџет је прилично лимитиран и за ове сврхе је упутно интензивирати сарадњу са вишим нивоима власти како би млади људи имали осјећај сигурности у својим настојањима да се значајније баве пољопривредом и тиме анулирају или бар ублаже све негативне импликације различитих процеса које су истакнуте у претходним дијеловима документа.

У вези са претходно наведеним млади сматрају да је неопходно интензивирати сарадњу свих нивоа власти у процесима преквалификације за тражена занимања (ово је у вези са проблемима стављеним под категорију **неусклађеност образовног система са потребама тржишта рада**). То значи да преквалификацију треба предлагати када је то заиста потребно и пожељно, односно када млада особа има јасне изгледе да ће односном преквалификацијом обезбиједити егзистенцију и видјети шансе за свој будући развој.

Потреба системског приступа у овој области је и више него очигледна, а то ће бити илустровано у сљедећим редовима, а истакнуто у доброј мјери важи и за сусједне државе.

Сфера рада и запослености, као и образовно–радне транзиције младих данас, доживјеле су значајне трансформације у поређењу са искуством генерације њихових родитеља, без обзира у којем су друштвеном уређењу одрастали. Дио тих промјена је структурне природе – односи се на реструктурирацију глобалног тржишта рада у постиндустријском друштву и немогућност да се интегришу нови континенти младе радне снаге у економску репродукцију друштва. Проблем незапослености је додатно потенциран актуелном глобалном економском кризом капитализма и мјерама штедње, које на различите начине погађају младе у зависности од дубине кризе система земље у којој живе, и механизма транзиционог режима у конкретном друштву који чине институционални оквир преласка од школе до посла.

Радну сферу и путању професије и каријере такође чини фрагментисаном и флексибилном, па и ризичном, честа потреба за промјенама занимања да би се одржала конкурентност на промјењивом тржишту рада. Сферу рада и радне транзиције у нашој земљи (а посебно у малим срединама) додатно сложеном чине изразито висока стопа незапослености младих и дуготрајна незапосленост као и одсуство повезаности и усклађивања потреба између образовног и радног система, веома оскудни и неразвијени механизми системске подршке запошљавању и додатној обуци, нерегулисано тржиште рада, висок удио неформалне економије итд.

Млади са подручја Општине Источни Стари Град (не)запосленост стављају на прво мјесто. У рјешавању овог питања сматрају да је неопходно установити посебан третман за руралне средине како би се спријечило њихово изумирање. Да је незапосленост заиста главни проблем потврђују и резултати Истраживања потреба и ставова младих у Републици Српској из 2015. године. Установљено је да млади као главне животне и професионалне циљеве истичу: *проналазак сталног и сигурног посла (3,79 на скали од један до четири), осигурање посла са добром платом (3,73), рад у струци (3,3), те професионално усавршавање (2,61)*. Млади су исказали да је оно што највише очекују од власти *смањење стопе незапослености (3,79)*.

2. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: АКТИВНО УЧЕШЋЕ МЛАДИХ

Активно учешће младих можемо дефинисати као проактиван однос младих према друштву у којем живе. Често се активно учешће посматра искључиво у координатама политичке

партиципације, односно кроз дјеловање младих у политичким партијама и слично. Такав приступ је прилично једнозначан и узак и не узима у обзир саму бит концепта активног учешћа младих. Иако је политички ангажман младих легитиман а често и пожељан облик активног учешћа, треба истаћи да активно учешће младих подразумева и све друге активности којима они проактивно дјелују на обликовање своје социјалне околине. То се може остварити кроз укључивање у рад невладиних организација или у групе вршњачке едукације као и кроз различите волонтерске активности, затим кроз дјеловање у локалним омладинским савјетима ако они постоје у њиховој општини.

Учешће младих је једна од кључних претпоставки развоја сваког друшва. Ово посебно важи за постсоцијалистичка транзицијска друштва у којима се често испред друштвене групе “млади” могу ставити одреднице попут социјалне искључености, обесправљености и у коначном: угрожености.

Често се млади декларативно препознају као будућа снага сваке земље, али реалних основа и механизма да млади заиста и постану носиоци промјена и активни актери развоја друштва још увијек је мало у већем броју транзицијских земаља. Ово посебно важи за државе са изузетно компликованим системом управљања као што је Босна и Херцеговина. Скорија историја изузетно радикалног насиља и амбијент кризе на свим равнима друштвеног живота довели су до разарања друштвене основе наше државе што је резултирало појавом процеса продужене младости.

У посљедње двије деценије младе генерације у БиХ одрастале су изоловане од остатка Европе и за највећи број младих вријеме њиховог дјетињства и одрастања било је обиљежено ситуацијама у чијим основима су били несигурност и немоћ да се било шта учини, због тога што је то вријеме било обиљежено ратовима, конфликтима најразличитијих врста и непрекидним политичким сукобима. Ако се томе дода, још увијек значајна доза патријархалности у нашем друштву, простор за ангажовање младих је све ужи, па и не треба да изненађују подаци да су епитети којима се у посљедњих десетак година описују младе генерације најчешће: апатија и инерција. С друге стране, очекује се да млади људи буду главни носиоци промјена и иницијатори модернизације, док се најважније одлуке најчешће доносе на неким другим мјестима, тј. доноси их неко други, без икаквог учешћа оних од којих се очекује највише.

Контекст продужене стихијске постсоцијалистичке трансформације ствара велике структуралне препреке интеграцији младих у друштво, а анализе претходних истраживања недвосмислено показују низак ниво интегрисаности младих у систем. Показатељи изразито ниске друштвене интеграције младих повезани су са свим круцијалним доменима функционисања друштвеног система, односно: низак ниво политичке и грађанске партиципације показатељ је неинтегрисаности у политички систем друштва.

Транзицијска друштва попут нашег често не могу препознати потребе младих и стога је умјесто тзв. *top-down* приступа неопходно инсистирати на тзв. *bottom-up* приступу који се најбоље исказује кроз истински активан друштвени активизам младих који ће допринијети побољшању позиције ове кључне друштвене групе, а у коначном и до побољшања у свим сегментима друштва и државе.

Претходно наведено подупиру и кључни међународни инструменти у овој области, првенствено *Европска повеља о учешћу младих на локалном и регионалном нивоу* у којој се јасно може

идентификовати став да је учешће младих у животу једне заједнице више од једнозначног облика политичке партиципације који се манифестује било гласањем на изборима било кандидовањем на истим. Активно учешће се заснива на имању права, средстава, простора, прилике и подршке за учешће у активностима и акцијама, као и на утицају на доношење одлука како би се допринијело изградњи бољег друштва.

Сљедећи важан документ је и *Бијела књига о европском управљању* гдје је као основни циљ истакнута потреба да се “осигура консултовање младих људи, као и њихово веће учешће у одлукама које директно утичу на њих и уопште, на живот заједница којима они припадају”.

У *Омладинској стратегији Европске уније* учешће младих је испостављено као једно од осам приоритетних подручја са циљем оснаживања младих за учешће у друштву и то кроз развој механизма за дијалог са младима, подршку омладинским организацијама и промовисање учешћа недовољно заступљених младих у политици, омладинским организацијама и цивилном друштву, уз апострофирање значаја подршке “учењу” активног учешћа од младих дана.

Ова област је нашла своје мјесто и у Лисабонском споразуму (Уговор о функционисању Европске уније) гдје је у Глави XII, члан 165, између осталог, истакнуто да ће активности Европске уније бити усмјерене и на подстицање учешћа младих људи у демократском животу у Европи.

Европска комисија је партиципативност (односно активно учешће) испоставила као изузетно битно начело. Начело партиципативности је уз начела отворености, јасности, ефективности и кохерентности, једно од пет начела доброг управљања.

Упутно је истаћи и да је концепт учешћа младих установљен као један од једанаест индикатора Савјета Европе по којима се процјењује степен развоја државних политика према младима.

Иако је посљедњих година присутан тренд изградње конкретних механизма активног учешће младих, чињеница ја да већина младих није довољно и активно укључена у процес доношења одлука. Није сувишно истаћи и не тако риједак став код младих који сматрају да се и кроз овакве облике дјеловања остварују одређени облици манипулације, као и да се често представници младих користе како би се створила илузија о истинском учешћу младих у доношењу одлука.

Оно што је константа за већину младих у мањим и руралним подручјима, а што је потврђено и на подручју општине **Источни Стари Град** у разговорима са младима, је одређена врста скепсе према бројним облицима активног учешћа. На питање: *Да ли сматрате да млади могу утицати на битне друштвене процесе*, одговори су у најбољем случају амбивалентни, с тим што се општа друштвено-политичка клима (а не амбијент локалних заједница) означава као главна кочница истинском дјеловању које би довело до жељених резултата. Сљедеће питање односило се на **концепт грађанског активизма**. Иако често изостаје јасна представа шта је то концепт грађанског активизма, ипак се може јасно видјети жеља за едукацијом у овој области. Из тога се може закључити да је неопходан перманентан подстрек да се ова важна друштвена група активније укључи у обликовање битних друштвених процеса. На питање *Када бисте могли, да ли бисте се ангажовали у мијењању положаја младих у нашој земљи*, наишло се на потврдне одговоре али уз приличну дозу невјерице у погледу постојања изгледних могућности да се у актуелној ситуацији суштински промијени положај ове друштвене групе.

Стање у овој области се најбоље може сублимирати у сљедећим редовима.

Анализом је установљено да млади желе да се помјере из запећка сматрајући да маргинализовање младих људи спречава свако друштво да се развија и модернизује у складу са временом. Даље истичу да је њихово учешће на свим нивоима одлучивања од виталне важности за иницирање промјена и даљи друштвени развој. Да би се то остварило млади људи сматрају да је неопходно да они себе препознају као битну друштвену групу, али исто тако сматрају да их је потребно препознати од осталих друштвених група као пуноправне чланове друштва. Истичу да се непосредним укључивањем младих у системе одлучивања омогућава развој младих као специфичне групе, али и друштва у цјелини.

Скупштину општине **Источни Стари Град** чини **13** одборника, а од тога је у моменту конституисања сазива 2012-2016. **5** одборника припадало старосној групи 18-30 година.

У Закону у локалној самоуправи постоји неколико чланова који се односе на концепт активног учешћа младих, а њима је стипулисано сљедеће:

- Члан 12: “општина обавља специфичне функције у области културе, образовања, спорта, здравства и социјалне заштите, цивилне заштите, информација, занатства, туризма, угоститељства и заштите околине”;
- Члан 19: “општина обезбјеђује услове за одржавање, изградњу, доградњу и опремање објеката установа друштвене бриге о дјечи и омладини чији је оснивач и услова за рад тих установа којима се обезбјеђује остваривање права у овој области из надлежности општине”;
- Члан 22а: “општина подстиче активности и пружа помоћ удружењима грађана чија дјелатност је од интереса за општину, у оквиру својих надлежности подстиче и унапређује равноправност полова и остваривање једнаких могућности”.³

У Закону су (иако не у потпуности конкретизовано) дате јасне назнаке да су јединице локалне самоуправе круцијални актери у креирању аранжмана за активно учешће младих. Иако се често говори да су јединице локалне самоуправе **дужне** да обезбиједе средства за омладински рад и омладинске активности, потребно је узети у обзир и **проблеме** са којима се суочавају мале општине као и чињеницу да конкретни аранжмани у овој области који могу бити примјењени у већим срединама нису готово никад адекватни за мања и рурална подручја.

Из разговара са младима установљено је да ова друштвена група жели да се млађи запослени у Општинској управи ангажују у питањима **омладинског рада**.

Омладински рад обухвата више компоненти, а оне које се најчешће срећу у литератури а које се односе на концепт активног учешћа младих су:

1. Подстицање личног, друштвеног и образовног развоја младих

Општина треба максимално покушати да омогући младима да истраже и развију сопствене вриједности и самопоуздање што ће дати допринос у кристалисању свијести о сопственом идентитету и улози коју појединац може имати у друштву. Бенефити оваквог дјеловања могу се манифестовати кроз развијање социјалних и свих других вјештина што посљедично може довести и до бољег позиционирања на тржишту рада.

³ У међувремену (након што је израда главног текста овог документа завршена) усвојен је нови Закон, а одредбе у вези са бригом о дјечи и омладини се налазе у члану 25.

Наведено се може остварити кроз одређене облике савјетовања које је пожељно да воде млађи запослени али такође и кроз различите видове дружења што ће резултирати бољом кохезијом међу младима из чега могу проићи различите друштвено-корисне иницијативе. Једнако важан бенефит оваквог приступа је и стварање интегративног амбијента у којем ће млади, упркос проблемима са којима се суочавају средине попут општине Источни Стари Град, осјетити да нису запостављени и да представљају важан дио средине у којој живе.

- 2. Оснаживање и охрабривање младих за активно учешће у друштву и процесима доношења одлука** - што се може остварити кроз рад са младима на осмишљавању програмских активности у различитим областима као и кроз пружање подршке у рјешавању проблема уз подстицање на проактиван приступ.

3. ЗДРАВИ ЖИВОТНИ СТИЛОВИ МЛАДИХ

На почетку овог дијела упутно је дефинисати бит појма здравље. Свјетска здравствена организација дала је релативно потпуну и прилично концизну дефиницију здравља, дефинишући га као: “стање потпуног физичког, психичког и социјалног благостања, а не само одсуство болести”.

Право на здравље спада и у категорију људских права (тзв. друга генерација људских права).

Отавска повеља о унапређењу здравља перципира ово право као процес јачања људи како би преузели контролу над својим окружењем и својим здрављем и тиме га унаприједили. Овим документом наглашава се повезаност категорије “здравље” са свим другим сегментима друштва, па су тако идентификовани предуслови који морају бити испуњени да би се о здрављу уопште и говорило (мир, кров над главом, стабилан еко систем, одрживи ресурси итд.) О овој међузависности говори и чињеница да, појединачно посматрано, здравствени сектор доприноси здрављу становништа само са 10 % док је остатак резултат рада других сектора. Тако је и у пријашњим стратегијама Дирекције за економско планирање БиХ истакнуто да: “здравље значајно превазилази оквире здравственог сектора, јер су његове главне детерминанте у корелацији с условима живота, факторима животне средине, стилевима живота и биолошким факторима, као што су старост, пол и наслеђивање. Здравље је резултат активности које укључују многе секторе друштва, као и популацију у цјелини, кроз индивидуалне и колективне одлуке и акције”.

Од других међународних докумената у којима се успостављају минимални стандарди за заштиту здравља младих можемо истаћи следеће: Универзална декларација о људским правима, Конвенција о правима дјете, Међународна конвенција о економским, социјалним и културним правима, Међународна конвенција о цивилним и политичким правима, Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, Конвенција против дискриминације у образовању, Конвенција о најнижој доби за запошљавање и Пекиншка декларација са платформом за акцију, УН Конвенција о правима особа са инвалидитетом итд. У уводном дијелу поменут је и *Свјетски програм за младе* из 1995. (ревидиран 2003. године) који се добрим дијелом односи на питање здравља младих.

Значај бриге о здрављу препознат је и у *Политици здравља младих Републике Српске 2008 – 2012*. гдје је истакнуто сљедеће: “Брига о здрављу младих је од општег интереса за Републику Српску. Здравље представља основни предуслов укупног развоја друштва, оно је одговорност свих: појединаца, породице, заједнице и државних институција. Промовисање здравог развоја младих људи у другој деценији њиховог живота је једна од најважнијих инвестиција коју било које друштво може спровести”.

У Републици Српској су развијена и два водича у којима је ова област обрађена: водич за ученике средњих школа “Здрави животни стилови” и водич за наставнике средњих школа “Здрави животни стилови”, и то кроз десет тема: 1. Здравље и здрави животни стилови; 2. Правилна исхрана и физичка активност; 3. Сексуално и репродуктивно здравље; 4. Утицај психоактивних супстанци на здравље; 5. Имунолошки систем, заразне болести и АИДС; 6. Екологија и здравље; 7. Социјална и емоционална писменост; 8. Међуљудски односи и вјештине комуникације; 9. Слободно вријеме; 10. Гендер.

Од посебног значаја за младе је и *Општи коментар број четири: Здравље адолесцената* (УН Комитет за права дијетета) гдје се наводи сљедеће: *Адолесценција је период који карактеришу убрзане физичке, спознајне и социјалне промјене, које обухватају и сексуално и репродуктивно sazријевање, постепен раст способности за преузимање зрелог понашања и улога које укључују нове одговорности које захтијевају нова знања и способности. Мада су, уопштено гледано, адолесценти здрава популацијска група, адолесценција поставља нове изазове у односу на здравље и развој, услјед њихове релативне рањивости и притисака које врши друштво и њихови вршњаци, у смислу прихватања ризичног здравственог понашања.*

У *Посебном извјештају Омбудсмана за дјецу и Мреже младих савјетника “Репродуктивно здравље-ставови младих”* из 2012. године истакнути су бројни проблеми са којима се суочавају дјеца и млади у домену здравља. Као кључни проблеми подвучени су: злоупотреба дрога, алкохол, пушење, насиље, итд. Упућено је на неопходност системских рјешења ових питања уз наглашавање значаја програма превенције и едукације.

Од докумената из ове области којима се треба руководити потребно је навести и *Стратегију за развој спорта у Републици Српској 2012-2016*. гдје је истакнута корелација између бављења спортом и здравља, истичући сљедеће: “Значај тјелесне активности у животу човјека је немјерљив. У дјетињству и младости помаже правилном развоју тијела и духа, а у зрелом и старијем добу превенира многе болести, побољшава квалитет живота и продужује радни па и животни вијек”.

Постоје и бројни закони и други акти који се дотичу питања здравља младих. Од важнијих стратешких документа истичу се сљедећи: *Стратегија безбједности саобраћаја 2013-2022 Републике Српске, Стратегија за одговор на ХИВ и АИДС у БиХ 2011-2016, Стратегија надзора над опојним дрогама и сузбијањем злоупотребе опојних дрога у Републици Српској, 2016-2021, Политика за унапређивање сексуалног и репродуктивног здравља у Републици Српској, 2012-2017, Политика менталног здравља у Републици Српској, Стратегија развоја менталног здравља у Републици Српској 2009-2015, Стратегија за сузбијање насиља у породици у Републици Српској 2014-2019.*

Здравље у контексту омладинске политике може се посматрати кроз три тематске области:

- Здравље младих – обухвата питања здраве исхране, злоупотребе психоактивних супстанци, репродуктивног здравља, менталног здравља, правилног развоја свијести и здравих навика понашања код младих;
- Физичка активност младих – обухвата питања доступности спортских терена и терена за рекреацију, доступности спортских и рекреативних садржаја за омладинску популацију, али и за специфичне групе младих, као што су школска, студентска популација, те популација младих са инвалидитетом;
- Безбједност младих – обухвата питања разних безбједносних изазова, пријетњи и ризика за младе, питања младих који су изложени некој од негативних појава у друштву, или су починиоци истих, питања очувања животне средине и одрживог животног окружења.

Испитивањем на подручју општине **Источни Стари Град** утврђено је да девет од десет особа у доби између 15 и 30 година своје здравствено стање оцијењује као добро или врло добро што је готово идентично са процентом на нивоу БиХ (91%).

Свака трећа особа у овој доби често или стално конзумира цигарете (што кореспондира са налазима истраживања на републичком нивоу гдје је утврђено да 37% младих признаје да користи дуван). Употреба алкохола се није могла прецизно утврдити, а претпоставља се да је и овдје слична ситуација као на републичком нивоу, а то је да 35% младих људи користи алкохол.

Преваленција употребе психоактивних супстанци се није могла установити. Имајући у виду да је општина Источни Стари Град мања и рурална средина било какви екстреми и изразито девијантна понашања нису забиљежени.

Према подацима Амбуланте породичне медицине “Стари Град” Источни Стари Град од акутних/хроничних обољења у старосној групи 18-30 година евидентиран је један случај дијабетеса.

Стање у домену спорта је на задовољавајућем нивоу с обзиром на могућности. Посебно се истиче скијање које је одавно један од најзаступљенијих спортова.

На подручју Источног Старог Града регистрована су два спортска клуба: Џудо и самбо клуб „Црепољско“ и Смучарски клуб „Младен Грујић”. Смучарски клуб „Младен Грујић“ дужи низ година ради на афирмацији и развоју спорта и промоцији нордијског скијања на овим просторима. Оба клуба остварују запажене резултате на регионалним, републичким и државним такмичењима. Такође су и добри организатори великог броја спортских такмичења

Жеља младих са подручја општине **Источни Стари Град** је постојање активности **промоције здравља и добробити младих** које би водили запослени у чијем ресору би био омладински рад. Наведено би се реализовало кроз различите облике савјетовања и радионице у чијем фокусу би биле теме попут следећих:

1. Брига о општем здрављу и добробити младих
2. Савремени свијет и репродуктивно здравље
3. Активности усмјерене на превенцију болести зависности
4. Креирање сигурног окружења за раст и развој младих
5. Промовисање равноправности и уважавање различитости
6. Подстицање ненасиља и изградња вјештина код младих у области трансформације конфликта

Наведене теме су дефинисане на основу приједлога који су произашли из разговора са младима. За неопходне активности у том смислу било би потребно креирати различите аранжмане сарадње са релевантним институцијама на републичком нивоу.

Оно што се намеће као закључак овог дијела је чињеница да здравље није категорија коју можемо посматрати одвојено од генералних прилика у другим доменима. На почетку овог дијела истакнута је *Отавска повеља о унапређењу здравља* гдје је јасно илустрована својеврсна међузависност свих сфера друштва. Неповљне импликације на јединице локалних самоуправа у овом домену има и изостанак снажније међусекторске координације на свим нивоима.

4. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ТАЛЕНАТ

Надарени појединци су одувijek сматрани највриједнијим благом које има једно друштво те је зато неопходно препознати такве ученике у образовном процесу и организовати додатни рад са тако даровитом дјецом. Због изазова будућности и општег добра садашњих и будућих генерација, потребно је обогатити наше знање новим идејама и програмима који морају бити диференцирани, индивидуализовани и модификовани када се за тим укаже потреба, а све то са циљем да креативност даровитих ученика дође до свог пуног изражаја. Из наведеног се закључује да је у данашњем времену препознавање даровитих изашло из оквира пуких жеља. Оно се према мишљењу струке наметнуло као потреба.

У литератури не постоји слагање око категорија изврност, даровитост и таленат.

Посебно је било много полемике између појмова даровитост и таленат који су према неким ауторима били готово истозначни појмови са изузетно малим разликама. Поједини су даровитост посматрали као потенцијал, а таленат као манифестацију даровитости. Данас је доминантан став да даровитост представља високо постигнуће у једној или више области захваљујући високим интелектуалним способностима, мотивацији и креативности, док је таленат високо постигнуће у једној специфичној области, што не укључује нужно високе интелектуалне способности.

У настојањима да се појмови даровитост и таленат међусобно повежу дошло се до појма изврности који представља консензусом одређен појам, који обједињује обје категорије младих (даровите и талентоване) са оствареним високим постигнућем у једној или више специфичних области. Међутим, како је термин таленат више заступљен, истом ће се дати предност и у овом документу.

Бројне су особине које овакву скупину младих људи издвајају из оквира просјечности. Они су најчешће супериорнији у погледу следећих својстава:

- интелектуалних способности;
- постигнућа у школи;
- креативно-стваралачким активностима;
- оригиналности и флуентности мишљења и логичком резонувању;
- способностима дивергентног мишљења;
- продубљеним интересовањима за поједине области и хобије;
- у способностима језичког и/или других видова изражавања;

- социјалне и емотивне зрелости;
- способности за самостално учење и остваривање активности у областима за које су даровити.

Откривање изврских (даровитих и талентованих) младих људи почиње још у дјетињству. То је не баш једноставан процес и захтијева континуиран ангажман више чинилаца друштва. Иако породица игра изузетно важну улогу у овом процесу, показало се да су ипак образовне институције те које имају највише утицаја на то да ли ће извршност бити препозната.

За дјецу и младе који припадају овој групи често се предлаже убрзано школовање по посебним програмима. Указује се и на чињеницу да даровити и талентовани ученици спадају у категорију дјеце са посебним потребама, односно да је за максималну искористивост потенцијала оваквих ученика неопходно примјенити посебан приступ. Међутим, посебан тзв. инклузивни приступ спроводи се само са дјецом која имају потешкоће и оштећења у развоју, што доводи до поразног исхода који се манифестује у евидентној чињеници да велики број даровитих ученика има ниско школско постигнуће и не остварује своје потенцијале.

Стручњаци из ове области констатовали су да у Републици Српској не постоје документи који би се искључиво фокусирали на третирање “извршности” односно талента. Ипак постоји неколико закона у којима је предвиђен специфичан третман за младе који се на овај или онај начин могу уклопити у концепт извршности. У том смислу главни закони су: Закон о школовању и стипендирању младих талената, Закон о научноистраживачкој дјелатности и технолошком развоју, Закон о спорту у Републици Српској. Наведене законе прате и одговарајући правилници и одлуке. Главном финансијском подршком за талентовану студентску популацију у Републици Српској сматра се Фонд “Др Милан Јелић” који функционише у оквиру Министарства науке и технологије.

Механизми подршке у **Општини Источни Стари Град** у овом смислу манифестују се кроз програм стипендирања намијењен студентској популацији. Критеријуми за стипендирање утврђени су Правилником о додјели студентских стипендија. Чланом 3. утврђено је да право на додјелу стипендије имају студенти друге и виших година студија који први пут уписују наредну годину студија и студирају на високошколским установама у Републици Српској, БиХ и Србији, а који имају стално пребивалиште на подручју општине Источни Стари Град.

Чланом 8. дефинисано је бодовање пријављених кандидата које се врши по критеријумима који укључују:

1. актуелну годину студија (од 10 до 30 бодова);
2. просјек оцјена у току студија (просјечна оцјена свих положених испита помножи се са коефицијентом десет);
3. дјеца погинулих бораца и ратних војних инвалида од I–IV категорије (од 5 до 25 бодова);
4. студенти из породица са четворо и више дјеце (10 бодова);
5. социјално-економски статус (мјерено према износу примања, од 5 до 15 бодова);
6. за учешће на такмичењима (у зависности од нивоа и значаја такмичења од 5 до 25 бодова).

Право на додјелу стипендије имају сви студенти чији је просјек оцјена 9,00 и више, као и студенти без иједног родитеља (без процедуре бодовања), који имају стално мјесто пребивалишта на подручју општине Источни Стари Град.

Стипендија за 2016. годину која се додјељује из буџета општине Источни Стари Град износи 100 КМ мјесечно. Осим стипендија, сваке године програм свечаности обиљежавања Крсне славе општине Источни Стари Град укључује и одржавање свечане сједнице Скупштине општине Источни Стари Град на којој се додјељују признања и новчане награде најуспјешнијим и најперспективнијим студентима и спортистима.

Имајућу у виду да је ријеч о руралној општини која на располагању има релативно мали буџет, може се рећи да је тешко у овом моменту унијети новине које би битно утицале на постојећи механизам стипендирања. Из критеријума је јасно да је више фактора узето у обзир што је и разумљиво с обзиром на опште стање у држави.

Подршка талентованим види се из чињенице да сви студенти са просјечном оцјеном 9,00 и више имају право на стипендију. Могло би се приговорити да просјек оцјена није поуздан индикатор за постојање талента, али овај критеријум је често главни при додјели стипендија и у другим општинама, али и у фондацијама на републичком нивоу (нпр. Фонд “Др Милан Јелић” гдје је, уз актуелну годину студија и истакнуту дефицитарност занимања за које се кандидат образује, просјек оцјена један од главних критеријума). Често исувише чврсто акцентовање овог критеријума може се правдати чињеницом да је просјек оцјена јасно прецизан индикатор, односно да се њиме јасно могу квантификовати досадашња академска постигнућа. Оно што се може примјетити је да се овај критеријум осим на таленат можда више односи на категорије као што су: труд, упорност, спремност на одрицања.

Са сигурношћу се може тврдити да креирање истинских механизма препознавања, његовања и развијања талента не може да почне од локалног нивоа (посебно не у мањим срединама као што је општина Источни Стари Град). Већ је истакнуто да на републичком нивоу не постоји документ у чијем би фокусу искључиво био концепт талента.

Оно што Општина Источни Стари Град може да уради је да прати актуелна дешавања у овој области и да правовременим консултацијама са релевантним институцијама на републичком нивоу, али и другим јединицама локалне самоуправе, евентуално на неки начин подржи будућа рјешења (стратегије и сл.).

Под претпоставком да конкретнија рјешења постоје у овој области, све школе (па тако и оне које дјелују на подручју општине Источни Стари Град) морале би установити јасне параметре путем којих би се пратили даровити и талентовани, како би потребе ове специфичне групе биле на одговарајући начин препознате и консеквентно задовољене.

5. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ

Слободно вријеме је вријеме у којем појединци могу живјети у сагласности са својом индивидуалном природом, у којем могу афирмисати и даље развијати властите квалитете. Оно је важна прилика за одмор, разоноду, одвраћање пажње од свакодневних брига и оптерећења и важан је фактор “ослобађања” младих. Ако се не уложи напор да се слободно вријеме учини конструктивним, лако се може десити да оно буде деструктивно у процесу индивидуалног развоја младих. Слободно вријеме једна је од најважнијих социјалних категорија и незаобилазан

је проблем с којим се мора квалитетно суочити савремена цивилизација ако се жели усмјерити ка развоју животног смисла и квалитета живота младих.⁴

Из овога видимо да је слободно вријеме друштвени феномен који захтијева темељан приступ у свим сферама живота.

У *Омладинској политици Републици Српске* истакнуто је да слободно вријеме представља све активности којима се појединац добровољно предаје, било да се одмара, забавља, информише, едукује, ангажује за друштвено добро или умјетнички изражава након својих професионалних, породичних и друштвених обавеза. Када је слободно вријеме осмишљено на одговарајући и правиан начин, оно постаје централна сила у унапређивању квалитета људског живота. Слободно вријеме, као витална компонента за доживљавање максимума када је квалитет живота у питању, у неким друштвима је реалност, док је у већини само тежња.

Више међународноправних инструмената препознаје значај слободног времена, од којих можемо истаћи сљедеће:

- Универзална декларација УН о људским правима (чланом 24. је експлицитно стипулисано да: “Свако има право на одмор и разоноду, укључујући разумно ограничење радног времена и повремено плаћени одмор.”).
- Конвенција о правима дјетета у којој се истиче значај слободног времена и његово провођење кроз игру и разоноду као и кроз учешће у културном и умјетничком животу, а све то у складу са узрастом.
- УН Конвенција о правима лица са инвалидитетом у којој се државама потписницама налаже да предузму одговарајуће мјере како би се и овој посебној друштвеној групи омогућило квалитетно провођење слободног времена.

У Републици Српској више закона третира ову област, од којих су најважнији: Закон о волонтирању, Закон о спорту, Закон о основном образовању и васпитању, Закон о средњем образовању и васпитању, Закон о дјечијој заштити, Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Закон о омладинском организовању.

Зашто је слободно вријеме важно?

Испитивање понашања младих у слободно вријеме је изузетно важно јер према мишљењу стручњака сам концепт слободног времена има три значајне функције: 1. одмор (рекулпација); 2. забава и разонода; 3. развој личности. Уочено је да се кроз слободно вријеме одвија значајан дио социјализације младих и то на двије равни: кроз слободно вријеме млади се приближавају сами себи што је битан сегмент у изградњи сопственог идентитета, а са друге стране им слободно вријеме омогућава да се квалитетно интегришу у друштво у којем живе.

На подручју **Источног Старог Града** идентификовано је шест доминантних образаца провођења слободног времена:

1. Академски - овај образац подразумијева провођење слободног времена кроз читање различитих часописа из различитих стручних области (било да је то путем интернета или у штампаној форми). Чињеница је да је овај образац најмање заступљен и да само 20%

⁴Изет Пехлић-интервју, доступно на: <http://novovrijeme.ba/izet-pehlic-mali-broj-mladih-kvalitetno-provodi-slobodno-vrijeme/>, датум: 27.04.2016.

испитаника практикује овакав начин провођења слободног времена барем једном седмично.

2. Културно-умјетнички - овај образац укључује провођење слободног времена кроз учешће у дјеловању културно-умјетничких друштава (фолклорне секције, пјевачке групе итд.) и присуствовање на манифестацијама овог типа.
3. Спортски - овај образац се односи на упражњавање различитих спортских активности било организовано (кроз редовно бављење спортом у спортским клубовима или теретанама) било у „самосталној режији“ (трчање, возња бицикла и сл.). Занимљиво је истаћи да један дио младих као „спортски“ начин провођења слободног времена перципира и гледање спортских утакмица и сличних дешавања путем телевизије.
4. Слободно вријеме кроз „лаку забаву“ укључује праћење садржаја забавног карактера који не захтијевају значајан интелектуални ангажман-различите ТВ емисије, читање новинских рубрика које се односе на забаву и популарне личности, праћење различитих музичких емисија и сл. Готово сви испитаници су изјавили да им је овакав образац провођења слободног времена присутан на дневној бази.
5. Изласци - овај образац провођења слободног времена се показао као омиљени. Укључује изласке у кафиће и дискотеке, али и тзв. кућне забаве. Није се могла утврдити прецизна фреквентност провођења слободног времена путем овог образаца (распон је од једном у мјесец дана до више пута седмично). Млади су истакли и да постоје одређене „отежавајуће“ околности у провођењу времена на овакав начин. Углавном се ти лимитирајући фактори свде на финансије, односно на недостатак новца који захтијева овакав начин провођења слободног времена.
6. Провођење слободног времена уз компјутер и мобилни телефон-овакав начин провођења слободног времена постаје све доминантнији у ери виртуелне комуникације. Подразумијева контактирање са другим људима путем друштвених мрежа и различитих мобилних апликација. И сами млади истичу да највише слободног времена потроше путем овог обрасца. Добар дио свјестан је и чињенице да активности из овог обрасца често ометају друге (непрестана потреба да се провјере дешавања на друштвеним мрежама и сл.)

Културно-умјетнички живот на подручју Источног Старог Града има дугу традицију. Донедавно је постојало Културно-умјетничко друштво „Свети Пантелејмон“ које је окупљало велики број претежно младих чланова. У његовом саставу дјеловале су: фолклорна секција – ансамбл народних игара, школа фолклора за дјечији узраст, изворна мушка и женска пјевачка група „Јахорина“, школа гусала и драмска и рецитаторска секција. Већина ових секција се сада налази под окриљем КУД-а „Црепољско“. Активно је и гусларско друштво „Гаврило Принцип“.

Наведени обрасци су у принципу примјениви на све младе, без обзира са ког подручја долазе, што упућује и на једну чињеницу: иако је општина Источни Стари Град доминантно рурална средина, обрасци провођења слободног времена су готово идентични онима који постоје у урбаним срединама. Експанзија медија и нових технологија све интензивније брише разлике које постоје на релацији урбано-рурално, односно све се мање може говорити о својеврсној дихотомiji која је постојала у прошлости када су поједини обрасци провођења слободног времена били ексклузивитет већих и урбаних средина.

Мишљења смо да младе не треба превише усмјеравати како да проводе своје слободно вријеме, јер би то био својеврсни оксиморон, тј. онда би одредница „слободно“ била сувишна. Оно што се може учинити је рад на диверсификацији понуде садржаја кроз које се може испунити слободно вријеме. То би се могло реализовати кроз већу понуду културно-традиционалних

манифестација. Поента је да се избјегне наметање конкретних образаца провођења слободног времена како би млади имали више избора и како би своје слободно вријеме потрошили на квалитетан начин. У том смислу доц.др Изет Пехлић истиче:

*Свака активност у слободном времену садржи своју развојну и самоактуелизирајућу и примарно-превентивну улогу. Ако се одгојним дјеловањем у слободном времену постижу резултати одгоја за слободно вријеме на активности слободног времена постану потребом за самоактуелизацијом личности младих, тад активности слободног времена испуњавају своје улоге. Међутим, кад из различитих разлога субјективне и/или објективне природе простор слободног времена постане “полигоном” досаде и “празног времена”, тад је његова развојна улога доведена у питање и тражи хитну социјалнопедагошку интервенцију како не би дошло до већих поремећаја које ће осјетити и појединац и друштво.*⁵

Наведено указује на потребу истраживања простора слободног времена у свим његовим одредницама - манифестним и латентним, међу дјецом, адолесцентима и одраслима. Оно захтијева изузетну осјетљивост, разрађену методологију и интердисциплинаран приступ проблему. Нужно је теоријски уобличити полазишта у истраживању слободног времена те објединити сазнања о том простору, његовој улози и задацима на различитим нивоима његове слојевитости и специфичности.

Како би се то постигло, потребно је активирати све интелектуалне снаге које ће научно процијенити постојеће стање, образовати и трајно оснаживати све субјекте који учествују у процесу развоја младих да буду способни спроводити програме, евалуирати их и у коначном их мијењати према здравој, оствареној и сретној младој особи. Улога је школе и учитеља у одгоју за слободно вријеме велика. Ваннаставне активности као саставни дио васпитно-образовног програма имају велике могућности у организацији слободног времена младих, а тиме и превенцији негативних утицаја.⁶

За реализацију претходно наведеног неопходно је установити јасне механизме сарадње са вишим нивоима власти, што је од посебног значаја за мање јединице локалне самоуправе као што је Источни Стари Град.

На овом мјесту упутно је указати и на везу између концепта слободног времена и концепта активног учешћа младих. Ова два концепта се преплићу на више равни јер се слободно вријеме може квалитетно искористити кроз активно учешће - волонтерски рад, учествовање у различитим друштвено-корисним иницијативама и сл. Суптилно подстицање младих да проводе своје слободно вријеме на овакав начин имало би значајне бенефите у готово свим доменима друштвеног живота.

Оно што је уочено приликом генералне анализе проблема у Републици Срској у овој области, важи и за Источни Стари Град, а то је: млади своје слободно вријеме не проводе структурирано. Разлози ове појеве могу бити и субјективне и објективне природе. Први се могу сублимирати у пасивности и недостатку мотивације, а други у непостојању адекватних садржаја. Како је

⁵Изет Пехлић-интервју, доступно на: <http://novovrijeme.ba/izet-pehlic-mali-broj-mladih-kvalitetno-provodi-slobodno-vrijeme>, датум: 27.04.2016.

⁶В. Милнаревић, В. Гајгер, „Слободно вријеме младих-простор креативног дјеловања“, 2009. Доступно на: https://bib.irb.hr/datoteka/505378.Slobodno_vrijeme_mladih.pdf, датум: 27.04.2016.

истакнуто у документу *Омладинска политика Републике Српске*, сви наведени проблеми и потребе могу се сврстати у четири основна изазова:

1. недовољна искориштеност постојеће инфраструктуре и креирање садржаја потребних за квалитетно слободно вријеме;
2. недостатак људских капацитета у јавном и цивилном сектору за рад са младима;
3. неумреженост носилаца активности;
4. недостатак мобилности међу младима.⁷

VII СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ

У овом дијелу биће представљени стратешки и оперативни циљеви, али и специфични проблеми који стоје на путу остваривања тих циљева за сваку од наведених области.

1. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗАПОСЛЕНОСТ

Стратешки циљ за ову област вјероватно је заједнички за већину општина у нашој држави, а може се кратко дефинисати као:

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: УНАПРИЈЕДИТИ ЗАПОШЉИВОСТ МЛАДИХ

На републичком нивоу су установљени сљедећи проблеми:

- неусклађеност образовног система са потребама тржишта рада,
- нестимулативно пословно и предузетничко окружење,
- неразвијена култура рада код младих,
- ограничена образовна, професионална и просторна покретљивост младих

На основу ових проблема дефинисани су и оперативни циљеви. Међутим, они не могу бити у потпуности примјениви на општину Источни Стари Град. Како је већ раније истакнуто: сви наведени проблеми из ове области захтијевају системски приступ. Мале јединице локалне самоуправе као што је Источни Стари Град немају капацитете (ни финансијске ни институционалне) да рјешавају ове проблеме.

Међутим, као што је у односном дијелу овог документа већ истакнуто, Општина Источни Стари Град ипак има одређени простор (иако изузетно узак) за дјеловање у овој области. Оперативни циљеви за подручје општине Источни Стари Град били би:

Оперативни циљ 1. Развијен туризам

⁷Омладинска политика Републике Српске 2016-2020, стр. 51.

Мјере за реализацију: развијени механизми промоције туризма, диверсификовање туристичке понуде, развијена туристичка инфраструктура.

Оперативни циљ 2. Унаприједити пољопривредну производњу

Мјере за реализацију: умрежавање са релевантним партнерима у овој области, развој предузетништва и предузетничких вјештина у пољопривреди, развој механизма финансијске подршке.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
1. Унаприједити запошљивост младих	1.1. Развијен туризам	1.1.1. Развијени механизми промоције туризма
		1.1.2. Диверсификовање туристичке понуде
		1.1.3. Развијена туристичка инфраструктура
	1.2. Унаприједити пољопривредну производњу	1.2.1. Умрежавање са релевантним партнерима у овој области
		1.2.2. Развој предузетништва и предузетничких вјештина у пољопривреди
		1.2.3. Развој механизма финансијске подршке

2. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: АКТИВНО УЧЕШЋЕ МЛАДИХ

Главни стратешки циљ за ову област:

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: УНАПРИЈЕДИТИ АКТИВНО УЧЕШЋЕ МЛАДИХ

На републичком нивоу је унапређење активног учешћа младих сагледано кроз три оквирна правца:

- повећати друштвени ангажман младих кроз активизам и омладински рад,
- повећати учешће младих у институционалним механизмима и процесима доношења одлука,
- успоставити и ојачати моделе одрживог омладинског рада зарад побољшања квалитета живота младих.

Наведено се дјелимично може примјенити и на Источни Стари Град. Међутим, на овом мјесту корисно је указати и на један *предуслов* који важи за читаву државу. У дијелу овог документа који се односи на активно учешће младих идентификовани су бројни проблеми у овој области. Рјешавање односних проблема је у добром дијелу изван компетенција јединица локалне самоуправе. Поменути *предуслов* може се дефинисати овако:

Унаприједити правни и политички оквир укључивања перспективе младих особа и учешће младих у процесима доношења одлука и развоју политика за младе.

Од оперативних циљева који се могу примјенити у општини Источни Стари Град истичемо сљедеће:

Оперативни циљ 1. Развијена свијест о значају активног учешћа младих у битним друштвеним процесима

Мјере за реализацију: подстицање личног, друштвеног и образовног развоја, охрабривање и промовисање активног учешћа младих, развој система неформалног образовања, побољшавање услова за бољу информисаност младих, промовисање активног учешћа младих у процесу доношења одлука.

Оперативни циљ 2. Унапређени услови за волонтирање младих и повећан волонтерски ангажман младих

Мјере за реализацију: промоција волонтирања као једног од важних израза активног учешћа младих, подржати укључивање младих волонтера у краткорочне и дугорочне волонтерске програме, подстицати образовне, културне и спортске установе да препознају, подрже и вреднују волонтирање младих.

Оперативни циљ 3. Развијени капацитети у сектору омладинског рада и активна укљученост младих у процес доношења одлука

Мјере за реализацију: укључити категорију омладинског рада којим ће се бавити један од запослених у Општинској управи, обезбиједити механизме путем којих ће млади моћи изнијети свој став о битним друштвеним процесима, стварање механизма и стандарда за рад са младима на локалом нивоу и осигуравање подршке за континуиране активности за младе у складу са могућностима.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
2. Унаприједити могућности за активно учешће младих	2.1. Развијена свијест о значају активног учешћа младих у битним друштвеним процесима	2.1.1. Подстицање личног, друштвеног и образовног развоја, охрабривање и промовисање активног учешћа младих
		2.1.2. Развој система неформалног образовања
		2.1.3. Побољшавање услова за бољу информисаност младих
		2.1.4. Промовисање активног учешћа младих у процесу доношења одлука
	2.2. Унапређени услови за волонтирање младих и повећан волонтерски ангажман младих	2.2.1. Промоција волонтирања као једног од важних израза активног учешћа младих
		2.2.2. Подржати укључивање младих волонтера у краткорочне и дугорочне волонтерске програме
		2.2.3. Подстицати образовне, културне и спортске установе да препознају, подрже и вреднују волонтирање младих
	2.3. Развијени капацитети у сектору омладинског рада и активна укљученост младих у процес доношења одлука	2.3.1. Укључити категорију омладинског рада којим ће се бавити један од запослених у Општинској управи
		2.3.2. Обезбиједити механизме путем којих ће млади моћи изнијети свој став о битним друштвеним процесима
		2.3.3. Стварање механизма и стандарда за рад са младима на локалом нивоу и осигуравање подршке за континуиране активности за младе у складу са могућностима.

3. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ЗДРАВИ ЖИВОТНИ СТИЛОВИ МЛАДИХ

Стратешки циљ за ову област може се сублимирати на сљедећи начин:

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: РАЗВИТИ ЗДРАВЕ СТИЛОВЕ ЖИВОТА КОД МЛАДИХ

У овој области су на републичком нивоу идентификоване три тематске цјелине:

- Здравље младих – обухвата питања правилне и здраве исхране, прекомјерног конзумирања цигарета, алкохола и злоупотребе опојних дрога, сексуалног и репродуктивног здравља, менталног здравља, емоционалног здравља, еколошке свијести, хигијене;
- Физичка активност младих – обухвата питања доступности спортских и терена за рекреацију, доступности спортских и рекреативних садржаја, како за омладинску популацију, тако и за специфичне групе младих као што су школска популација, студентска те популација младих особа са инвалидитетом;
- Безбједност младих – обухвата питања разних безбједносних изазова, пријетњи и ризика за младе, питања младих који су изложени неким од негативних појава у друштву или су, пак, починиоци истих, питања очувања животне средине и одрживог животног окружења.

У овој области, за Источни Стари Град можемо дефинисати сљедеће оперативне циљеве:

Оперативни циљ 1. Подстакнути здрави обрасци понашања код младих

Мјере за реализацију: указивање на значај правилне и здраве исхране, подизање свијести младих о сексуалном и репродуктивном здрављу уз нагласак на опасности ризичног сексуалног понашања, подизање свијести младих о штетности употребе различитих супстанци (дуван, алкохол, психоактивне супстанце) са активностима усмјереним на превенцију болести зависности, промовисање равноправности и уважавање различитости, указивање на ризике од менталних болести.

Оперативни циљ 2. Физички активни млади

Мјере за реализацију: указивање на бенефите бављења спортом, развој спортске инфраструктуре, подршка и развој програма спортских секција, промовисање такмичења у различитим спортским дисциплинама.

Оперативни циљ 3. Здравно и безбједно животно окружење за младе

Мјере за реализацију: континуирано подизање свијести младих о безбједносним изазовима, пријетњама и ризицима, указивање на изузетан значај здраве животне средине и одрживог развоја, подршка и рад са младима који су жртве неког облика насиља, подршка концепту безбједности младих уз акценат на превенцију вршњачког насиља.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
3. Развити здраве стилове живота код младих	3.1. Подстакнути здрави обрасци понашања код младих	3.1.1. Указивање на значај правилне и здраве исхране
		3.1.2. Подизање свијести младих о сексуалном и репродуктивном здрављу уз нагласак на опасности ризичног сексуалног понашања
		3.1.3. Подизање свијести младих о штетности употребе различитих супстанци (дуван, алкохол, психоактивне супстанце) са активностима усмјереним на превенцију болести зависности
		3.1.4. Промовисање равноправности и уважавање различитости
		3.1.5. Указивање на ризике од менталних болести.
	3.2. Физички активни млади	3.2.1. Указивање на бенефите бављења спортом
		3.2.2. Развој спортске инфраструктуре
		3.2.3. Подршка и развој програма спортских секција

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
		3.2.4. Промовисање такмичења у различитим спортским дисциплинама
	3.3.Здраво и безбједно животно окружење за младе	3.3.1. Континуирано подизање свијести младих о безбједносним изазовима, пријетњама и ризицима
		3.3.2.Указивање на изузетан значај здраве животне средине и одрживог развоја
		3.3.3.Подршка и рад са младима који су жртве неког облика насиља
		3.3.4.Подршка концепту безбједности младих уз акценат на превенцију вршњачког насиља

4. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: ТАЛЕНАТ

Циљеви у овој области су усмјерени на рано препознавање, праћење, подстицање и школовање талентованих. У дијелу документа у којем је обрађена ова област указано је на непостојање кључних докумената који би се ексклузивно бавили овом облашћу. Ипак треба истаћи да је Општина Источни Стари Град већ установила одређене механизме стипендирања о чему је већ детаљније писано.

Битно је истаћи да се циљеви и мјере у овој области, а који су постављени на републичком нивоу (нпр. успостављени механизми раног препознавања талента, односно изврности), не могу у потпуности примјенити у амбијенту малих и неразвијених јединица локалне самоуправе. Поједини циљеви нису уопште примјениви за општине јер по својој природи захтијевају ангажман са виших нивоа власти.

За Општину Источни Стари Град стратешки циљ би био сљедећи:

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4: ПОДРШКА РАЗВОЈУ ТАЛЕНТА И НАГРАЂИВАЊЕ ТАЛЕНТОВАНИХ МЛАДИХ

Оперативни циљеви као и мјере за њихову реализацију садржани су у сљедећим редовима:

Оперативни циљ 1. Подршка студентима

Мјере за реализацију: подршка студентима кроз систем стипендирања, посебна подршка талентованим младим у специфичним областима.

Оперативни циљ 2. Успостављени механизми подршке талентованим младим који неће укључивати искључиво буџетска средства

Мјере за реализацију: конституисање Савјета за подршку талентованим младим, умрежавање са организацијама које пружају подршку талентованим младим људима.

Оперативни циљ 3. Сензибилисана локална јавност о користима које друштво има од талентованих младих

Мјере за реализацију: истицати талентоване младе људе као примјер тако што ће се они приликом одржавања појединих културно-умјетничких манифестација означити као својеврстан бренд средина из којих долазе, одавање посебних признања за остварене успјехе у областима од интереса за локалну заједницу.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
4. Подршка развоју талента и награђивање талентованих младих	4.1. Подршка студентима	4.1.1. Подршка студентима кроз систем стипендирања
		4.1.2. Посебна подршка талентованим младим у специфичним областима
	4.2. Успостављени механизми подршке талентованим младим који неће укључивати искључиво буџетска средства	4.2.1. Конституисање Савјета за подршку талентованим младим
		4.2.2. Умрежавање са организацијама које пружају подршку талентованим младим људима
	4.3. Сензибилисана локална јавност о користима које друштво има од талентованих младих	4.3.1. Истицати талентоване младе људе као примјер тако што ће се они приликом одржавања појединих културно-умјетничких манифестација означити као својеврстан бренд средина из којих долазе
		4.3.2. Одавање посебних признања за остварене успјехе у областима од интереса за локалну заједницу

5. ТЕМАТСКА ОБЛАСТ: СЛОБОДНО ВРИЈЕМЕ

Циљеви у овој области усмјерни су првенствено на квалитетно провођење слободног времена, односно да млади људи проводе своје слободно вријеме по комбинацији различитих образаца који ће им омогућити и неопходну релаксацију, али и бенефите у смислу оснаживања постојећих и стицања нових знања и вјештина.

У овој области за општину Источни Стари Град идентификован је сљедећи стратешки циљ:

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 5: ПРОВОЂЕЊЕ СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА НА КВАЛИТЕТАН НАЧИН

У том смислу оперативни циљеви (уз мјере за њихову реализацију) су сљедећи:

Оперативни циљ 1. Побољшани постојећи обрасци за квалитетно провођење слободног времена на активан начин

Мјере за реализацију: побољшање постојеће инфраструктуре за спортске активности, указивање на корисност провођења слободног времена по овом обрасцу.

Оперативни циљ 2. Провођење слободног времена по обрасцу који ће обогатити младе у културном и сазнајном смислу

Мјере за реализацију: већа понуда културно-умјетничких садржаја, организовање специфичних традиционалних манифестација, указивање младима на могућности које пружају савремене технологије.

Оперативни циљ 3. Заједнички приступ свих релевантних субјеката који могу понудити провођење слободног времена по квалитетним обрасцима

Мјере за реализацију: иницирање интензивније сарадње између Општинске управе, спортских клубова и осталих субјеката, умрежавање са осталим јединицама локалне самоуправе у циљу одржавања заједничких активности, промоција мобилности младих у провођењу слободног времена.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Мјере
5.Провођење слободног времена на квалитетан начин	5.1. Побољшани постојећи обрасци за квалитетно провођење слободног времена на активан начин	5.1.1.Побољшање постојеће инфраструктуре за спортске активности
		5.1.2. Указивање на корисност провођења слободног времена по овом образцу
	5.2. Провођење слободног времена по образцу који ће обогатити младе у културном и сазнајном смислу	5.2.1.Већа понуда културно-умјетничких садржаја
		5.2.2. Организовање специфичних традиционалних манифестација
		5.2.3. Указивање младима на могућности које пружају савремене технологије
	5.3. Заједнички приступ свих релевантних субјеката који могу понудити провођење слободног времена по квалитетним образцима	5.3.1. Иницирање интензивније сарадње између Општинске управе, спортских клубова и осталих субјеката
		5.3.2. Умрежавање са осталим јединицама локалне самоуправе у циљу одржавања заједничких активности
		5.3.3.Промоција мобилности младих у провођењу слободног времена

VIII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Реализовање наведених циљева захтијева холистички приступ. То значи да ће Општина настојати да реализује циљеве гледајући на све наведене тематске области као на једну цјелину. Општина ће настојати да, у складу са могућностима, упосли све људске ресурсе на реализацији циљева. Донијеће се сви неопходни акти и за поједине области одредити конкретна персонална рјешења.

Поједини циљеви већ по својој природи захтијевају сарадњу са другим субјектима-партнерима који ће бити истакнути у слjedeћим редовима.

Међутим, прије тога упутно је истаћи и једну жељу, а слободно се може рећи и потребу. Један партнер се намеће као неопходан за реализацију готово свих циљева, а то је републички ниво власти. У овом документу је очигледно да велики број проблема тражи системска рјешења за шта је неопходно да подршка виших нивоа власти буде својеврсна константа. У супротном, настојања и активности јединица локалне самоуправе неће довести до жељених резултата. Ово посебно важи за доминантно рурална подручја као што је општина Источни Стари Град. О неопходности специфичне подршке руралним подручјима писано је у једном од одјељака са почетка документа.

Пожељни партнери Општинској управи за реализацију циљева по тематским областима су приказани у табелама на слjedeћим страницама.⁸

⁸Како је већ истакнута потреба да се обезбиједи подршка виших (републичког) нивоа власти при реализацији већег броја циљева, ти виши нивои власти ће у табелама бити истакнути као партнери само на оним мјестима гдје је таква подршка од посебног значаја.

У сарадњи са пожељним партнерима тежиће се промоцији младих људи као најважнијег сегмента друштва. Осим наведених пожељних партнера, различитим каналима комуникације ће се настојати сензибилисати и све друге субјекте и интересне групе који на неки начин могу помоћи реализацији задатих циљева.

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
1. Унаприједити запошљивост младих	1.1. Развијен туризам	Медији, стручњаци у области туризма, виши нивои власти
	1.2. Унаприједити пољопривредну производњу	Стране и домаће организације, стручњаци, виши нивои власти

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
2. Унаприједити могућности за активно учешће младих	2.1. Развијена свијест о значају активног учешћа младих у битним друштвеним процесима	Неформална удружења младих, невладин сектор, образовне институције
	2.2. Унапређени услови за волонтирање младих и повећан волонтерски ангажман младих	Неформална удружења младих, невладин сектор, образовне институције, спортска удружења
	2.3. Развијени капацитети у сектору омладинског рада и активна укљученост младих у процес доношења одлука	Републички ниво власти, неформална удружења младих

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
3. Развити здраве стилове живота код младих	3.1. Подстакнути здрави обрасци понашања код младих	Здравствене институције, образовне институције, спортски клубови, невладине организације
	3.2. Физички активни млади	Здравствене институције, образовне институције, спортски клубови
	3.3. Здраво и безбједно животно окружење за	Републички ниво власти, образовне институције и невладине организације

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
	младе	

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
4. Подршка развоју талента и награђивање талентованих младих	4.1. Подршка студентима	Неформална удружења младих и образовне институције
	4.2. Успостављени механизми подршке талентованим младим који неће укључивати искључиво буџетска средства	Привредни субјекти, спортски клубови, инострани субјекти, невладин сектор
	4.3. Сензибилисана локална јавност о користима које друштво има од талентованих младих	Културно-умјетничка удружења, спортски клубови, неформална удружења младих

Стратешки циљ	Оперативни циљ	Партнери
5. Провођење слободног времена на квалитетан начин	5.1. Побољшани постојећи обрасци за квалитетно провођење слободног времена на активан начин	Неформална удружења младих и спортски клубови
	5.2. Провођење слободног времена по обрасцу који ће обогатити младе у културном и сазнајном смислу	Неформална удружења младих и културно-образовне институције
	5.3. Заједнички приступ свих релевантних субјеката који могу понудити провођење слободног времена по квалитетним обрасцима	Неформална удружења младих, културно-образовне институције, спортски клубови, друге јединице локалне самоуправе, републички ниво власти